Oikeusneuvos Mikko Pikkujämsä

5.2.2026

KHOhal/230/2026

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO SISÄISESTÄ TURVALLISUUDESTA VNS 6/2025 vp

Hallintovaliokunta on pyytänyt lausuntoa sisäistä turvallisuutta koskevasta valtioneuvoston selonteosta. Lakivaliokunnan hallintovaliokunnalle antamassa lausunnossa (LaVL 8/2025 vp) on jo tuotu esiin tuomioistuinten keskeinen rooli yhteiskuntarauhan ylläpitäjänä. Seuraavassa kiinnitän korkeimman hallinto-oikeuden puolesta huomiota erityisesti hallintotuomioistuinten rooliin ja merkitykseen sisäisen turvallisuuden takaamisessa.

Selonteon aiheeseen johdattelevassa luvussa ”Sisäinen turvallisuus muuttuvassa toimintaympäristössä” todetaan, että Suomi on oikeusvaltio, jota turvaavat vahva demokratia, riippumaton oikeuslaitos ja korkea yhteiskunnallinen luottamus. Samoin todetaan, että sisäinen turvallisuus rakentaa osaltaan yhteiskuntarauhaa. Voin yhtyä näihin näkemyksiin. Kiinnitän samalla huomiota siihen, että selonteossa tämän jälkeen käsiteltäessä sisäisen turvallisuuden painopisteitä ja tavoitteita sekä esitettäessä johtopäätöksiä ei ole lainkaan mainittu erikseen hallintotuomioistuimia ja että tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytysten turvaaminen ylipäänsä jää vain yleismaininnan varaan.

Tarvittavien toimenpiteiden ja linjausten esittelyn yhteydessä selonteossa on mainittu rikosprosessin kehittäminen. On kuitenkin syytä todeta, että yhteiskunta puuttuu nykyisin haitallisiksi tai vaarallisiksi katsottuihin ilmiöihin rikosprosessin ohella enenevässä määrin myös sellaisin keinoin, kuten kielloin, pakottein ja seuraamusmaksuin, joiden tuomioistuinkontrolli ohjautuu yleisten tuomioistuinten sijasta hallintotuomioistuimiin. Selonteossa erikseen mainituista aihepiireistä sellaisia, joiden yhteydessä hallintotuomioistuimilla on oma roolinsa, ovat esimerkiksi kriittiseen infrastruktuuriin liittyvät rakennushankkeet sekä järjestäytyneen rikollisuuden pyrkimys toimia yhteiskunnan laillisissa rakenteissa vaikutusvallan hankkimiseksi, rikollisen toiminnan peittämiseksi tai rahan pesemiseksi.

Oman alalukunsa kohteeksi selonteossa on nostettu laittoman maahantulon tehokas torjunta ja varautuminen laajamittaiseen maahantuloon ja hybridivaikuttamiseen. Tässä yhteydessä viitataan EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen (nk. paktin) toimeenpanoon ja esitetään, että maasta poistamisen tulee tapahtua nopeasti silloin, kun oleskeluoikeutta ei ole. Tämän tavoitteen saavuttaminen oikeusvaltiota ylläpitävällä ja yhteiskuntarauhaa edistävällä tavalla vaatii välttämättä myös muutoksenhakujärjestelmän tarkastelemista. Alueellisten hallinto-oikeuksien merkitys on tässä yhteydessä keskeinen.

Edellä lausuttuun viitaten katson, että hallintotuomioistuinten rooli ja merkitys myös sisäisen turvallisuuden ylläpitäjinä on tunnistettava totuttua konkreettisemmin. Ei riitä, että eri yhteyksissä, kuten käsillä olevassa selonteossa, vain ohimennen viitataan oikeusvaltioon.

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla www.kho.fi
Uppgifter gällande behandlingen av personuppgifter i högsta förvaltningsdomstolen och dataskydd finns tillgängliga på www.hfd.fi

Oikeusvaltiollisten rakenteiden ja toimintakulttuurin ylläpitäminen häiriötilanteissa vaatii erityishuomiota.

Hallintotuomioistuimet toimivat lähes yksinomaan muutoksenhakutuomioistuimina eivätkä ensi asteen päätöksentekijöinä, ja niiden toiminta on perinteisesti organisoitu oikeusvarmuutta korostaen. Hallintotuomioistuinten toiminta poikkeaa suuresti rikosprosessia ensi asteessa hoitavista käräjäoikeuksista. Hallintotuomioistuinten roolin konkreettisen tunnistamisen merkitys tulee esiin esimerkiksi tilanteissa, joissa niiden käsiteltäväksi jossain häiriötilanteessa ohjautuu kerralla suuri määrä asioita, jotka olisi kyettävä käsittelemään nopeasti ja tehokkaasti. Tällöin oikeussuojan antamisessa korostuu oikeusvarmuuden maksimoimisen sijasta ripeys *(”justice delayed is justice denied”)*, ja hallintotuomioistuimilta saatetaan vaatia aivan uudentyyppistä ketteryyttä. Valmiudet tähän on kyettävä luomaan normaaliolojen vallitessa.

Selonteossa todetaan, että sisäisen turvallisuuden viranomaisille tulisi kehittää yhteiset, turvalliset ja yhteensopivat tilannekuva- ja viestiyhteydet, jotka mahdollistavat tiiviin yhteistyön ja reaaliaikaisen ja tietoturvallisen tiedonsiirron normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Hallintotuomioistuimet on huomioitava tässäkin yhteydessä. Valmiuslaki ja puolustustilalaki lähtevät siitä, että muutoksenhaku hallintopäätöksiin toimii myös poikkeusoloissa, ja sellaisten vallitessa hallintotuomioistuimiin tulee jopa uudentyyppisiä asioita. Myös tuomioistuimet on otettava lukuun viranomaisina, jotka tarvitsevat sellaisen sähköisen järjestelmän, joka toimii kaikissa oloissa ja mahdollistaa niin sisäisen tiedonhallinnan ja viestinvaihdon kuin myös yhteydenpidon prosessin eri osapuoliin. On keskeistä havaita, että kaikki sisäisestä turvallisuudesta vastaavat hallintoviranomaiset kuuluvat hallintoprosessin osapuoliin.